

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ В ПРОЦЕСІ ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРИДНІСТРОВСЬКОГО КОНФЛІКТУ

Розглядаються основні напрями державної політики України у зовнішнь-ополітичній сфері, спрямовані на мінімізацію викликів і загроз національній безпеці держави в процесі врегулювання придністровського конфлікту.

Визначено, що розвиток ситуації довкола придністровського врегулювання, а також загалом у Республіці Молдова, вимагає кардинального перегляду стратегії дій України щодо переговорного процесу в цілому, а також у відносинах із окремими учасниками переговорів. Жодний з найбільш імовірних на даний етап варіантів вирішення наявного конфлікту не забезпечує повною мірою стратегічних інтересів України у регіоні.

Встановлено, що для забезпечення національних інтересів України у процесі придністровського врегулювання зовнішньополітичні зусилля держави слід зосередити на таких пріоритетних напрямках: забезпеченні прав громадян України, які постійно проживають у Республіці Молдова; створенні сприятливого підґрунтя для просування основних елементів українських ініціатив з придністровського врегулювання; розширенні політичної, економічної, інформаційної та особливо гуманітарної присутності України у регіоні; посиленні безпеки на південних та південно-західних кордонах України.

Наголошено, що реалізація зазначених завдань дозволить нашій державі створити сприятливі передумови для скорішого врегулювання придністровського конфлікту із забезпеченням принципів територіальної цілісності Молдови, а також мінімізувати ризики і загрози національним інтересам України.

Ключові слова: виклик, загроза, зовнішня політика, національна безпека, національні інтереси, переговорний процес, політичний конфлікт.

Кудрявцев В. А. Обеспечение национальных интересов Украины в процессе урегулирования приднестровского конфликта

Рассматриваются основные направления государственной политики Украины во внешнеполитической сфере, направленные на минимизацию вызовов и угроз национальной безопасности государства в процессе урегулирования приднестровского конфликта.

Определено, что развитие ситуации вокруг приднестровского урегулирования, а также в целом в Республике Молдова требует кардинального пересмотра стратегии действий Украины относительно переговорного процесса,

а также в отношениях с отдельными участниками переговоров. Ни один из наиболее вероятных на данном этапе вариантов решения имеющегося конфликта не обеспечивает в полной мере стратегические интересы Украины в регионе.

Установлено, что для обеспечения национальных интересов Украины в процессе приднестровского урегулирования внешнеполитические усилия государства следует сосредоточить на таких направлениях: обеспечении прав граждан Украины, которые постоянно проживают в Республике Молдова; создании благоприятной почвы для продвижения основных элементов украинских инициатив по приднестровскому урегулированию; расширении политического, экономического, информационного и особенно гуманитарного присутствия Украины в регионе; усилении безопасности на южных и юго-западных границах Украины.

Обращено внимание, что реализация указанных задач позволит нашей стране создать благоприятные предпосылки для скорейшего урегулирования приднестровского конфликта с обеспечением принципов территориальной целостности Молдовы, а также минимизировать риски и угрозы национальным интересам Украины.

Ключевые слова: вызов, угроза, внешняя политика, национальная безопасность, национальные интересы, переговорный процесс, политический конфликт.

Kudryavtsev Volodymyr. Provision of national interests of Ukraine in the Transdnestrian conflict settlement

Main directions of the state policy of Ukraine in foreign sphere, aimed at minimization of challenges and threats to national security in the Transdnestrian conflict settlement, are being reviewed.

It is defined that the situation around the Transdnestrian conflict settlement, as well as the situation in the Republic of Moldova, requires a radical revision of the Ukrainian strategy towards the negotiation process in general and with every negotiator in particular. For now, none of the most likely solutions of the existing conflict does not fully ensure strategic interests of Ukraine in the region.

It was determined that to ensure national interests of Ukraine in the Transdnestrian settlement, foreign efforts of the government should be focused on the following priority areas: protection of civil rights of the Ukrainian citizens, permanently residing in the Republic of Moldova; creation of favorable conditions for the promotion of Ukrainian initiatives concerning the Transdnestrian conflict settlement; expansion of political, economic, informational and especially humanitarian presence of Ukraine in the region; reinforcement of security in the southern and south-western borders of Ukraine.

It was defined that the implementation of mentioned decisions will allow our country to create favorable conditions for the prompt settlement of the Transdnestrian conflict, ensuring the principles of the territorial integrity of Moldova, and minimize the risks and threats to the national interests of Ukraine.

Key words: challenge, threat, foreign policy, national security, national interests, negotiations, political conflict.

Збройна агресія Російської Федерації проти України, що стала реальністю у 2014 році, а також ескалація деструктивної зовнішньої політики Москви стосовно Заходу призвели до зміни балансу сил в Європі, переорієнтації політики безпеки європейських держав. Зусилля провідних країн світу та суміжних з Україною держав стрімко переорієнтувались на перегляд стратегій забезпечення національної та воєнної безпеки в контексті посилення їх оборонної складової. Наслідком цього стало істотне зближення позицій європейських держав щодо необхідності вирішення українського питання, поглиблення партнерських відносин між країнами євроатлантичного простору та Україною у безпековій сфері.

Ратифікувавши у 2015 році угоду про асоціацію з Європейським Союзом¹, Україна, в свою чергу, отримала інструмент і дороговказ для власних подальших перетворень. Виконання вимог цієї Угоди дає можливість Україні в подальшому стати повноцінним членом Європейського Союзу².

Проте завадою процесу інтеграції України до європейських та євроатлантичних структур, створення єдиного континентального простору стабільності, безпеки та стійкого економічного розвитку є неврегульованість ряду політичних конфліктів довкола України, що стали наслідком активізації зовнішньополітичних зусиль Кремля на пострадянському просторі. До таких конфліктів належить придністровсько-молдовський, значення якого поширюється за межі Південно-Східної Європи та суттєво впливає на національні інтереси прилеглих держав (зокрема України), загальноєвропейську безпеку в цілому.

Проблема придністровського врегулювання знаходиться під пильною увагою як політичних еліт, суспільних та громадських інституцій різних країн, так і широкого кола зарубіжних і вітчизняних науковців. Так, питання про надання спеціального статусу Придністров'ю у складі єдиної молдовської держави розглядалось на засіданні Ради міністрів ОБСЄ у Белграді 3-4 грудня 2015 року³.

Останнім часом спостерігається активізація досліджень з проблем виникнення та перебігу політичного конфлікту довкола Придністров'я, інтересів ключових гравців у регіоні та перспектив врегулювання цієї ситуації. Найбільш актуальними, ґрунтовними і цікавими з огляду на ситуацію, що склалася в Україні та ймовірність реалізації “придністровського сценарію” на Сході нашої держави є

дослідження О. Алексєйченка, О. Васильсвої, О. Гетьманчук, Д. Данилова, М. Дорошка, О. Звездової, В. Коцура, С. Пирожкова, Т. Чорновола та ін.

Дослідженню проблем врегулювання придністровського конфлікту на сучасному етапі його розвитку також присвячено низку дисертаційних досліджень. На особливу увагу серед них заслугове науковий доробок Є. Єніна, В. Коцура, В. Пінцака, М. Плаксенко, М. Харченка та Н. Штанські.

Крім того, є підстави констатувати, що в сучасній політичній науці створено достатнє теоретичне підґрунтя для дослідження політичних конфліктів на пострадянському просторі як чинників впливу на національну безпеку держав регіону. Існує значна кількість публікацій, в яких розглянуто конкретні конфлікти, що виникали останнім часом, та проблеми їхнього врегулювання. Проте недостатньо дослідженими є методологічні аспекти визначення ризиків і загроз національній безпеці України, зумовлених наявністю неврегульованого придністровського конфлікту. Бракує наукових підходів щодо визначення шляхів мінімізації ризиків інтересам нашої держави у процесі його врегулювання.

Пріоритетними напрямками державної політики національної безпеки держави у зовнішньополітичній сфері на найближчу перспективу Україною задекларовані наступні.

По-перше, зусилля на регіональному рівні спрямовуватимуться на створення ефективної системи взаємодії у Центральній та Східній Європі з метою забезпечення безпеки та стабільності. Для цього використовуватимуться насамперед інструменти та можливості ОБСЄ та Ради Європи. Особлива увага приділятиметься формуванню механізмів забезпечення безпеки в регіоні Чорного моря.

По-друге, Україна спільно з іншими європейськими союзниками проводитиме політику денуклеаризації та демілітаризації Чорноморського регіону; сприятиме поверненню до режиму оновленого Договору про звичайні збройні сили в Європі; братиме активну участь в опрацюванні існуючих та внесенні нових безпекових ініціатив, спрямованих на зміцнення стабільності і колективної безпеки в Європі⁴.

Осторонь процесів, що відбуваються в Україні та довкола неї, не залишається і Європейський Союз (ЄС). Так, у підсумковій декларації Ризького саміту Східного партнерства 2015 року зазначено,

що ЄС залишається прихильним підтримці територіальної цілісності, незалежності та суверенітету всіх своїх партнерів. Повне дотримання всіх принципів і зобов'язань, закріплених у 1975 році у Заключному акті в Гельсінкі та в 1990 році у Паризькій хартії всіма учасниками ОБСЄ, а також повна повага до принципів та положень Статуту ООН мають вирішальне значення для спільного бачення вільної, демократичної, мирної і неподільної Європи⁵.

Природно, що на тлі анексії Автономної Республіки Крим і збройного вторгнення Російської Федерації у східні області нашої держави проблема врегулювання політичних конфліктів у суміжних з Україною державах відходить на другий план, проте намагання Москви реалізувати на теренах Донецької і Луганської областей так званий “придністровський сценарій” зумовлює необхідність наукового осмислення феномену придністровського конфлікту та розроблення заходів з адаптації державної політики України до динамічних змін ситуації в регіоні.

Динаміка розвитку ситуації довкола придністровського врегулювання, а також загалом у Республіці Молдова (РМ) вимагає кардинального перегляду стратегії дій України щодо переговорного процесу в цілому, а також у відносинах з окремими учасниками переговорів. Це стосується і нової концепції відносин України з РМ, внутрішня ситуація в якій залишається складною і характеризується посиленням протистояння між проєвропейськими, лівими та проросійськими політичними силами за активної підтримки останніх з боку Російської Федерації (РФ).

Незважаючи на загострення політичної ситуації у країні, уряд Молдови приділяв і приділяє посилену увагу питанням розвитку і модернізації збройних сил країни, в т. ч. за сприяння західних партнерів. Крім того, у березні 2015 року Вища рада безпеки Молдови прийняла рішення про перегляд Концепції національної безпеки країни з урахуванням особливостей розвитку ситуації в регіоні. При цьому розглядається можливість відмови РМ від позаблокового статусу.

Так само негативно на обстановку в РМ впливає ускладнення ситуації довкола Придністров'я, що є наслідком посилення тиску РФ. З червня 2014 року не проводились засідання “Постійної наради з політичних питань придністровського врегулювання” у форматі “5+2”,

залишалась заблокованою робота Об'єднаної робочої комісії, безрезультатною виявилась робота експертних (робочих) груп.

Водночас набула загострення соціально-економічна ситуація у Придністров'ї, що стало наслідком припинення фінансової підтримки регіону з боку Росії як основного донора невизнаної Придністровської Молдовської Республіки (ПМР) та зниження її інвестиційної привабливості через припинення дії з 1 січня 2016 року преференцій ЄС для придністровських товарів. Це призвело до спаду промислового виробництва та різкого скорочення наповнюваності бюджету ПМР.

Погіршення економічної ситуації у Придністров'ї спричинило хвилю невдоволення населення діяльністю уряду невизнаної ПМР та особисто президента самопроголошеної республіки Є. Шевчука, а також активізацію діяльності окремих політичних сил, які намагаються використати ситуацію, що склалася, для підвищення своїх рейтингів з наближенням парламентських виборів.

За таких умов керівництво невизнаної ПМР посилило заходи внутрішньої безпеки для запобігання проявам громадського невдоволення, а також активізувало пошук джерел фінансової допомоги. З метою вирішення соціально-економічних проблем регіону 19-20 травня 2015 року відбувся візит до Москви Є. Шевчука, який зустрівся з першим віце-спікером Державної думи РФ І. Мельниковим та рядом депутатів. Однак позитивних для невизнаної ПМР результатів у підсумку досягнуто не було.

Є підстави констатувати, що в цілому РМ підтримує Україну та її європейську інтеграцію, однак не приділяє значної уваги українському питанню через власні внутрішні проблеми. Україна, в свою чергу, в процесі придністровського врегулювання керується принципом територіальної цілісності Молдови і готова до обговорення особливого політичного статусу Придністровського регіону. Про це заявив посол України у РМ І. Гнатишин під час публічних дебатів, що відбулись в Академії наук Молдови 1 березня 2016 року. Слід зауважити, що значну частину дебатів було присвячено питанням поглиблення співпраці між Молдовою і Україною в умовах імплементації країнами власних Угод про асоціацію з ЄС.

Зважаючи на це, забезпечення інтересів України у площині придністровського врегулювання вимагає концентрації зусиль суб'єктів реалізації зовнішньої політики держави на наступних напрямках:

забезпеченні прав і законних інтересів громадян України, які постійно проживають у Молдові і Придністров'ї;

створенні сприятливого підґрунтя для подальшого просування основних елементів українських ініціатив з придністровського врегулювання;

розширенні політичної, економічної, інформаційної та особливо гуманітарної присутності України у Молдові та Придністров'ї;

розробленні системи заходів з посилення національної безпеки на південних та південно-західних кордонах України;

активізації співробітництва з Місією EUBAM з метою зменшення вигод зовнішніх опонентів нашої держави внаслідок збереження статус-кво у регіоні конфлікту;

нейтралізації спроб РФ і Румунії втручатися у внутрішні справи сусідніх країн під приводом забезпечення прав своїх співвітчизників;

продовженні активної участі у міжнародних зусиллях, спрямованих на скоріше врегулювання придністровського конфлікту, максимальному сприянні відновленню переговорного процесу у багатосторонньому форматі “5+2”;

сприянні налагодженню клімату довіри між сторонами конфлікту, що є запорукою для ефективного пошуку дієвої політичної формули його врегулювання (залучення українських експертів до роботи спільних груп Кишинєва і Тирасполя у рамках заходів зі зміцнення довіри).

Реалізація зазначених завдань дозволить нашій державі створити сприятливі передумови для скорішого врегулювання придністровського конфлікту із забезпеченням принципів територіальної цілісності Молдови, а також мінімізувати ризики та загрози національним інтересам України.

Крім того, слід зазначити, що для формування ефективною і дієвою державною політикою у зовнішньополітичній сфері, спрямованою на мінімізацію викликів і загроз національній безпеці України, слід враховувати обставини, за яких Придністров'я потенційно перетворюватиметься у депресивний регіон, що, у свою чергу, значно загострить криміногенну ситуацію поблизу південно-західних кордонів нашої держави (нелегальна міграція, контрабанда, транскордонна злочинність тощо), а також спричинить радикалізацію місцевих еліт, наслідком чого може стати знищення паростків демократії в регіоні.

Запорукою успішної реалізації політики України на придністровському напрямі має стати гнучке використання Україною так званого зовнішнього фактору, з огляду на те, що інтереси основних гравців з придністровського врегулювання інколи можуть співпадати із вищезначеними підходами Києва, а за певних умов – навпаки, гальмувати або унеможлиблювати запровадження ініціатив нашої держави.

Розвиток ситуації довкола придністровського врегулювання, а також загалом у РМ, вимагає кардинального перегляду стратегії дій України щодо переговорного процесу в цілому, а також й у відносинах з окремими учасниками переговорів.

У числі ключових викликів і загроз національній безпеці України внаслідок неврегульованості придністровської проблеми, виступають: збереження зони нестабільності на південно-західному кордоні України; потенційна небезпека виникнення збройного конфлікту; подальша десуверенізація РМ в умовах активізації зовнішньої політики Румунії; контрабандна діяльність на українсько-молдовському кордоні; відсутність належного захисту українських фізичних і юридичних осіб в регіоні; незаконна трудова міграція з Придністров'я до України; погіршення криміногенної ситуації у прилеглих до кордону регіонах України тощо.

Забезпечення національних інтересів України щодо придністровського врегулювання потребує зосередження зусиль на таких пріоритетних напрямках: забезпеченні прав громадян України, які постійно проживають у РМ; створенні сприятливого підґрунтя для просування основних елементів українських ініціатив з придністровського врегулювання; розширенні політичної, економічної, інформаційної та особливо гуманітарної присутності України у РМ та Придністров'ї; посиленні безпеки на південних та південно-західних кордонах України.

Перспективними напрямками подальших досліджень є створення ефективних моделей деескалації наявного регіонального конфлікту крізь призму забезпечення національних інтересів України та розроблення дієвих механізмів посилення впливу нашої держави на процес його політичного врегулювання.

1. *Угода* про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-

членами, з іншої сторони : ратифікована Законом України № 1678-VII від 16.09.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011. 2. *Стратегія* сталого розвитку “Україна-2020” : схвалена Указом Президента України від 12.01.2015 № 25/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>. 3. *Constructive spirit at 22nd OSCE Ministerial Council laid solid foundations for continuing dialogue on Europe’s security challenges* [Електронний ресурс] / OSCE. – Режим доступу : <http://osce.org/cio/207056>. 4. *Стратегія* національної безпеки України: затверджена Указом Президента України від 26.05.2015 № 287/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>. 5. *Итоговая декларация Рижского саммита Восточного партнерства от 22 мая 2015 года* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://eurointegration.com.ua/rus/articles/2015/05/22/7034050/view_print.

Kudryavtsev Volodymyr. Provision of national interests of Ukraine in the Transnistrian conflict settlement

In the article, the main directions of the state policy of Ukraine in foreign sphere, aimed at minimization of challenges and threats to national security in the Transnistrian conflict settlement are reviewed.

The situation around the Transnistrian conflict settlement, as well as the situation in the Republic of Moldova, requires a radical revision of the Ukrainian strategy towards the negotiation process in general and with every negotiator in particular. For now, none of the most likely solutions of the existing conflict does not fully ensure strategic interests of Ukraine in the region.

Due to unresolved Transnistrian problem, the main threats and challenges to the national security of Ukraine are: preservation of unstable area on the Ukrainian border; potential risk of an armed conflict eruption; possible collapse of the Moldovan state; smuggling on Ukraine-Moldovan border; lack of necessary protection of Ukrainian individuals and entities in the region; illegal labor migration from Transnistria to Ukraine; worsening of crime situation in border regions of Ukraine etc.

In this regard, the necessity of taking national measures to minimize the existing threats to the national security of our country becomes very important. Further delays in definition and implementation of specific measures aimed at neutralization of existing threats to the national security of Ukraine within the frames of Transnistrian settlement, can lead to more serious consequences in various areas, including the deprivation of our country of real negotiation mechanisms.

It was determined that to ensure national interests of Ukraine in the Transnistrian settlement, the foreign efforts of the government should be focused on the main priority areas. Among them:

protection of civil rights of the Ukrainian citizens, permanently residing in the Republic of Moldova and Transnistria;

creation of favorable conditions for the promotion of Ukrainian initiatives concerning the Transnistrian conflict settlement;

expansion of political, economic, informational and especially humanitarian presence of Ukraine in the region;

reinforcement of security in the southern and south-western borders of Ukraine; neutralization of Russian and Romanian attempts to meddle in the internal affairs of neighboring countries under the pretext of ensuring the rights of their compatriots;

active participation in international efforts aimed at fast settlement of Transdnestrian conflict, maximum facilitation of negotiations in the multilateral "5+2" format;

establishment of a climate of trust between the parties, which is the key to effective search of an active political settlement (involvement of Ukrainian experts to the work of joint groups of Chisinau and Tiraspol within the frames of confidence construction measures);

confirmation of the territorial integrity and sovereignty of the Republic of Moldova (completion of the Ukrainian-Moldovan border demarcation, including Transdnestrian section, fixation of this principle in multilateral international acts, etc.).

It was defined, that the implementation of mentioned decisions will allow our country to create favorable conditions for the prompt settlement of the Transdnestrian conflict, ensuring the principles of the territorial integrity of Moldova, and minimize the risks and threats to the national interests of Ukraine.

Key words: challenge, threat, foreign policy, national security, national interests, negotiations, political conflict.